

І. С. Канзафарова

*д.ю.н., проф., Заслужений юрист України,
завідувач кафедри*

ОХОРОНА ПРАВ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ: ОСОБЛИВОСТІ ТА ПРОБЛЕМИ

В умовах глобалізації величезного значення набувають питання охорони прав інтелектуальної власності, яка відіграє істотну роль у процесі культурного та науково-технічного розвитку суспільства.

Як відомо, національне право інтелектуальної власності сучасних країн, за загальним правилом, ґрунтується на принципі територіальності, згідно з яким підстави та умови правової охорони визначаються законами тієї держави, яка таку охорону надає. А в умовах глобалізації, коли економічний обіг (у значній своїй частині) має трансграничний характер і коли товари, що містять «інтелектуальну складову», активно переміщуються через кордони різних країн, може виникнути низка проблем, пов'язаних із визнанням та захистом прав на певні об'єкти інтелектуальної власності.

В юридичній літературі звертається увага на те, що сьогодні однією із особливостей і, одночасно, основних проблем охорони прав інтелектуальної власності є протиріччя, що виникає між територіальним характером охорони прав інтелектуальної власності та екстериторіальним способом розповсюдження інформації в мережі Інтернет. Коли виникає питання про збитки або компенсації у разі порушення прав інтелектуальної власності, суди мають обрати «систему права», що регулює дане питання. Судова практика у

різних країнах відрізняється різноманітністю. Так, наприклад, суди США застосовують своє національне право у випадках порушення авторських прав, якщо копіювання відбулося у США, а копії розповсюджуються за кордоном. Суди ж держав-членів Європейського Союзу (ЄС) застосовують у даному разі право держави, в якій отримана інформація [1, с. 141].

Ще однією із найгостріших проблем охорони авторських прав в Інтернеті є використання в процесі інформаційних обмінів «бітового потоку» (BitTorrent). Таким терміном позначають пірінговий (P2P) мережевий протокол для кооперативного обміну файлами через Інтернет. У разі його використання у процедурі «зкачування» одного об'єкта авторського права важко визначити коло клієнтів, оскільки їх дуже багато і перебувають вони у різних країнах. Поряд із цим, файли передаються не в цілому, а частинами. Кожний torrent-клієнт, отримуючи («зкачуючи») ці частини, у той же час віддає («закачує») їх іншим клієнтам, що знижує навантаження і залежність від кожного клієнта-джерела. Пред'явлення позовів до клієнтів і володільців трекерів (спеціалізованих серверів, що зводять клієнтів) та, у підсумку, їх задоволення, а потім – визнання і виконання судового рішення, на практиці дуже важко здійснити [2, с. 12].

Істотною особливістю охорони прав інтелектуальної власності в умовах глобалізації є вирішення проблем шляхом: укладення відповідних міжнародних договорів; створення міжнародних організацій з охорони інтелектуальної власності; створення неурядових організацій, акредитованих у ВОІВ.

Основним завданням, яке вдалося вирішити за допомогою міжнародних договорів, є спрощення доступу іноземців до національних систем охорони прав інтелектуальної власності. При цьому сам принцип територіальності охорони зазначених прав до цього часу залишається непорушним. Хоча все частіше лунають заклики відмовитись від нього задля вирішення таких проблем, як: трансграничне піратство та контрафакт; порушення прав інтелектуальної власності в мережі Інтернет та ін. При цьому стверджується, що відмова від зазначеного принципу дозволить вирішити проблему юрисдикції у спорах з питань інтелектуальної власності, а також створити єдину систему охорони прав на об'єкти інтелектуальної власності на регіональних рівнях.

Щодо останнього твердження, яскравим прикладом здійснення спроб створення такої системи можна вважати гармонізацію охорони прав інтелектуальної власності в ЄС.

Частина 1 ст. 118 Договору про функціонування Європейського Союзу встановлює, що в контексті створення та функціонування внутрішнього ринку Європейський Парламент і Рада, діючи відповідно до звичайної законодавчої процедури, встановлюють заходи зі створення титулів європейських прав

інтелектуальної власності для запровадження однакової охорони прав інтелектуальної власності у всьому Союзі [3, с. 33].

Якщо взяти період з початку XXI ст. до цього часу, то принципові положення про гармонізацію охорони прав інтелектуальної власності в рамках ЄС були визначені у Директиві 2001/29/ЄС про гармонізацію певних аспектів авторського права та суміжних прав в інформаційному суспільстві, яка була прийнята 22.05.2001. Після цього було прийнято ще кілька директив, які стосувались низки важливих питань охорони прав інтелектуальної власності. Але у своїй сукупності зазначені правові акти були спрямовані на зближення законодавства країн-членів ЄС, а не на створення спеціального правового регулювання на рівні ЄС.

Варто зазначити, що 26.03.2019 Європейський Парламент ухвалив зміни до законодавства ЄС про авторські права, згідно з якими Google та інші великі інтернет-компанії будуть зобов'язані видаляти контент, розповсюдження якого порушує авторські права. Але зазначені зміни наберуть чинності лише після того, як їх схвалять всі країни-члени ЄС.

На нашу думку, встановлення таких правил є свідченням того, що в Європейському Союзі, з одного боку, посилюється охорона немайнових прав авторів, а з іншого – чітко визначаються механізми забезпечення їх майнових прав.

Розглянуті вище питання відображають лише частину проблем охорони прав інтелектуальної власності в умовах глобалізації, для вирішення яких необхідно застосовувати системний підхід, що передбачає: ретельне вивчення концептуальних основ охорони прав інтелектуальної власності в різних правових сім'ях; встановлення оптимальних правових режимів окремих об'єктів інтелектуальної власності; визначення юридичних механізмів забезпечення належної охорони прав інтелектуальної власності; з'ясування чинників, що впливають на ефективність правового регулювання відносин інтелектуальної власності тощо.

Список використаної літератури

1. Мирских И. Ю. Охрана интеллектуальной собственности в условиях глобализации. *Вестник Пермского университета*. 2012. Вып. 3 (17). С. 138–144.
2. Леанович Е. Б. Трансграничные аспекты охраны прав интеллектуальной собственности в условиях глобализации. *Имущественные отношения в Российской Федерации*. 2009. № 10 (97). С. 6–13.
3. Комзюк Л. Т. Основні тенденції гармонізації авторського права ЄС. *Інформація і право*. 2012. № 1 (4). С. 33–39.